

Setembre crític | | Actualitzat el 06/02/2024 a les 13:25

Vanesa Freixa: «Al món rural, et buiden del que ets i t'omplen d'altres valors, com el turisme»

Al món rural «no hi ha una mirada apreciativa pròpia i fa que aquest sigui un terreny molt fèrtil perquè vingui qui vulgui i faci el que vulgui» | «És interessant tenir consciència d'on venen els aliments i intercedir en la seva producció, això fa que el teu món sigui molt petitó perquè intentes ser més conscient que amb un perímetre petit et pots abastir de moltes més coses i guanyar sobiranes»

Freixa ha escrit el llibre en una borda a 1.400 metres, on viu amb la seva família. | Xavi Sánchez

«No soc pastora, ni il·lustradora, ni activista, ni escriptora, ni dinamitzadora; però alhora sí que tinc una mica de tot això.» Així es presenta la Vanesa Freixa Riba (Pallars Sobirà, 1977) al seu llibre *Ruralisme. La lluita per una vida millor* (Ara Llibres), una obra escrita en una borda a 1.400 metres, on la Vanesa viu amb la seva família, mentre cuiden l'entorn i d'un petit ramat d'ovelles xisquetes. Ruralisme connecta les reflexions i experiències personals de l'autora amb qüestions compartides arreu del món rural. Freixa ha estat fundadora del projecte de dinamització local mOntanyanes, l'Escola de Pastors de Catalunya i l'Obrador Xisqueta. A més, ha codirigit el documental *El no a l'ós*, col·labora en diferents mitjans de comunicació i també puja sobre l'escenari a l'espectacle *Violències. Guerra civil i Postguerra al Pallars*.

Torno a estar a casa teva després de 6 anys, quan amb una amiga et vam venir a conèixer i ens vas mig apadrinar. Per què vas decidir viure a la borda?

Recordo aquesta conversa! Venir a la borda va ser molt intuïtiu, ja que la vam trobar de casualitat amb el meu company un dia que vam fer una excursió en bicicleta. Vam veure que l'estaven buidant i vaig pensar que la voldrien vendre. Això era al mes de novembre i al gener ja l'estava comprant, sense consultar-ho a ningú. M'hauria pogut sortir molt malament, però va sortir tot el contrari. Vaig comprar la borda abans de crear l'Escola de Pastors, cap a l'any 2008, però fa uns 8 anys que hi vivim.

Abans de tot això, no vivies al Pallars. Què et va empènyer a tornar-hi?

El meu cap sempre pensava amb el que passava aquí. Vam impulsar un procés participatiu al voltant d'un poble que estava deshabitat; el volíem agafar com a metàfora del punt on ens trobàvem. Al Pallars començava la construcció d'una manera forta i teníem la innocència de pensar que ho podríem fer tombar, és a dir, en lloc de tirar cap a la resposta fàcil, podíem anar cap als altres valors del territori. El procés va durar un any sencer, de fet, era la primera vegada des de feia molt de temps que es feia un debat obert a la població i va venir molta gent. Tot seguit, amb l'Eva Tarragona vam dir que ja n'hi havia prou de parlar del que s'havia de fer i vam començar a empènyer els altres perquè ho fessin. Vam deixar les feines que teníem a fora i això va ser l'inici de mOntanyanes.

Moment de l'entrevista als prats del voltant de la borda. Foto: Xavi Sánchez

Al llibre comentes que quan estaves dirigint l'Escola de Pastors et vas adonar que estaves ensenyant un estil de vida que en realitat volies tenir tu.

L'Escola de Pastors era per ajudar, no m'agradava sentir aquella cantarella de sempre que deia que no continuaria ningú. Però el cert és que estem en un procés així, allò que deien els pastors s'està fent realitat. Fruit d'estar en contacte amb aquesta realitat, vaig veure que m'agradava, i més endavant em vaig adonar que estava empenyent a altres a fer el que realment volia fer jo. Va ser un procés de descoberta d'aquelles coses que tens amagades i que tapes pel motiu que sigui, però que hi són d'una manera rotunda.

Comentes que com la majoria de les persones que viuen al món rural, tens una mentalitat urbana i que estàs en procés d'assilvestrament.

Al principi de viure a la borda havia de caminar fins a casa sola de nit i tenia por, però ja no és així; moltes pors venen de coses que ens hem generat nosaltres mateixes. Aleshores vaig començar a tenir una relació diferent amb el medi, amb la sort d'obrir la porta al matí i sentir els moixons. Va ser quan els vaig començar a tenir en compte com a veïns. I van aparèixer molts més animals. D'una forma intuïtiva, amb les ovelles em dono petits cops de cap, amb el front. Després he sabut que és una manera de relacionar-se amb els animals: quan un animal et fa contacte amb el cap significa que té una relació fraternal amb tu. Són coses que ja estan amb nosaltres, però que hem perdut per la manera que tenim de relacionar-nos amb la natura. Però quan recuperes el vincle, surt. Quan acaba l'any, sempre faig una llista dels meus propòsits. Des de fa molts anys, el meu propòsit ha estat tenir més vincle amb la natura: el fet de viure aquí m'està obrint aquest vincle.

De vegades, les persones que han viscut tota la vida al territori no tenen la mateixa visió de la natura que les que han pogut marxar i tornar al món rural per elecció.

És així, quan jo vaig venir a viure a la borda, la gent ho considerava una bestiesa, era complicar-me la vida. Ho puc entendre, ells no van triar la vida que volien portar. Ara tenim la mentalitat de fer feines vocacionals per la passió que ens desperten i amb aquest sentit ho fas amb més consciència i ho gaudeixes més. Hi ha gent que va marxar durant el despoblament i gent que es va quedar. De la gent que es va quedar, molta hauria volgut marxar perquè ningú els feia apreciar el que tenien.

Ivet Eroles entrevistant Vanesa Freixa. Foto: Xavi Sánchez

Això està molt lligat a la falta d'autoestima?

Sí, encara hem de fer aquest procés de revalorització del fet propi. La gent d'aquí dona valor a tot allò que ens han fet apreciar des de fora, en aquest cas el turisme, la neu, els edificis... Però no hi ha una mirada apreciativa pròpia i fa que aquest sigui un terreny molt fèrtil perquè vingui qui vulgui i faci el que vulgui. Internament, en llocs com aquest, on el 80% de l'activitat ve del turisme, la gent ja té assumit que aquesta és la manera de viure, ja que creu que no hi ha altres opcions realistes.

A Ruralisme parles de la colonització del món rural amb valors urbans i capitalistes i fas referència a les comunitats indígenes. És paradoxal observar com es viuen processos similars al món rural dels Països del Nord i en determinades regions dels Països del Sud.

Allà la situació és més violenta, però aquí s'han produït casos similars. Al món rural, et buiden del que ets i t'omplen d'altres valors, com el turisme. A la part central de Catalunya ho han fet amb el sector intensiu, al sud, amb la generació d'energies. A més, acabes tan contaminat de tot plegat que creus que no hi ha cap altra manera de viure, però sí que n'hi ha.

També fas referència a la pel·lícula d'As bestas, on s'aprecia aquesta situació: els ramaders que s'han quedat al poble desitgen que s'instal·lin grans parcs eòlics perquè aquesta és la seva idea de progrés.

La pel·lícula està molt bé perquè entens aquesta visió, encara que sigui molt bèstia. Els que s'han quedat tenen tot el dret de voler desitjar una altra vida. Abans la gent vivia al damunt de la latrina i el corral de les vaques i aquella olor no els molestava, però es van començar a avergonyir quan van venir les persones de fora, que consideraven que allò era brut. Tot això està lligat a una política orquestradíssima de buidament dels pobles generalitzada a tota Espanya perquè es necessitava gent a la ciutat i es deia que el coneixement rural no era vàlid, que havien de marxar dels pobles.

Freixa diu que no és pastora, ni il·lustradora, ni activista, ni escriptora, ni dinamitzadora; però alhora sí que té una mica de tot això. Foto: Xavi Sánchez

Jo estic molt agraïda que els de sempre s'hagin quedat al poble, ja que així sempre tinc un lloc a on tornar i m'asseguro que està ben cuidat i estimat...

Quan hi va haver l'èxode pallarès, per la gent que es va quedar va ser dur, perquè anaven a contracorrent. Però hi ha una contradicció, ja que el turisme també ha fet tenir una nova autoestima, així com l'intensiu agrari, que ha permès tenir grans tractors i maquinària, per tal de demostrar que la gent d'aquí també se n'ha sortit. Lamentablement, ens han educat amb el paradigma de «som el que tenim» i no pas «som el que som com a persones». En contextos tan petits, on el buidament va ser molt fort, es van generar uns traumes molt grans. El fet és que jo tinc força intuïció i convenciment que hi ha una sèrie de persones, i això està vinculat a l'ànima, que ens han empès a no deixar el seu llegat en l'oblit. Moltes vegades sento que estic seguint el llegat de persones que ni vaig conèixer, amb qui no tinc cap vincle familiar, però sento que continuo una feina que ells van fer. Això em fa pensar que després en vindran molts d'altres.

I vinculat amb tot el que hem parlat, què entens per ruralisme?

Per mi el ruralisme és moltes coses, és més aviat un sentiment. Però si ens volem fixar en els valors de la ruralitat, està molt lligat amb el vincle amb la terra, amb el dia a dia, amb portar una vida més connectada amb els cicles, amb tenir uns vincles més propers amb el teu veïnatge, tant animal com humà... També és interessant tenir consciència d'on venen els aliments i intercedir en la seva producció, això fa que el teu món sigui molt petitó perquè intentes ser més conscient que amb un perímetre petit et pots abastir de moltes més coses i guanyar sobirania. Tot i que evidentment, jo tinc moltes incoherències perquè em moc molt. Les sobirania ens donen llibertat i autonomia, però les hem perdut i no ens n'adonem perquè pensem que som més lliures que mai,

quan és tot el contrari. Així doncs, és poder tenir la sort de fer un hort, de decidir menjar la carn dels animals que cuides... Les polítiques haurien de vetllar per tot això, però ens ho hem de fer nosaltres, cal entendre que haurem de localitzar les produccions, que haurem de ser molt més autònoms...

Freixa explica que amb l'Escola de Pastors estava empenyent a altres a fer el que realment volia fer ella. *Foto: Xavi Sánchez*

Per sortir del sistema capitalista en un escenari del col·lapse i l'emergència climàtica?

De moment estem anant en direcció contrària. Fa 15 anys la pagesia ja advertia que no hi hauria relleu al camp i avui en dia s'està complint força el que deien, ja que la tendència és concentrar finques i produccions. En el tema alimentari no tindrem pagesia centrada en un lloc petit, tindrem molts treballadors per una indústria gran que els donarà feina. Al mateix temps, jo sempre dic que no tothom ha de fer aquest camí que estem fent nosaltres, a més, això és testimonial, nosaltres som molt poc autònoms en el tema alimentari, per ser-ho realment t'hi has de dedicar tota una vida.

Al llibre, comences i acabes amb la mort, això és alliberador!

A més, va ser casualitat. Quan t'introdueixes en un text, de vegades et porta a llocs que ni t'havies plantejat. Sento que jo vull formar part de la natura, m'imagino com a part d'un arbre, de fet, sé l'espai on voldria estar enterrada. Voldria podrir-me com els altres i formar part de tot això, fet que em fa entendre que tinc molta menys por a la mort del que em pensava; això segur que m'ho ha donat viure en un lloc com aquest. Vull deixar una llavor més amb el meu residu.

Quines reflexions has extret a partir de la publicació del llibre?

Molta gent em diu que sembla que escrigui els seus pensaments. Hi ha força persones que entenem o ens relacionem amb el món d'una manera determinada, però no ens ho expliquem. A

més, a la gent li costa renunciar a la vida ordinària o normativa. Necessitem la natura, però moltes vegades artificialitzem la nostra vida, estem desnaturalitzats. Com podem seguir un altre camí? No tenim el temps ni la tranquil·litat per escoltar-nos. En aquest sentit, el procés d'escriure el llibre va ser molt potent. L'havia d'escriure en poc temps i aquesta condensació em va permetre concentrar-me molt amb el que feia i estar-hi molt a dins. Hem d'aprendre a estar amb nosaltres mateixes, jo enyoro tenir més espai per a mi, ja que m'he d'omplir de jo.

«Fa 15 anys la pagesia ja advertia que no hi hauria relleu al camp i avui en dia s'està complint força el que deien, ja que la tendència és concentrar finques i produccions». Foto: Xavi Sánchez

Creus que estils de vida com el teu són més resilients?

Com a mínim tens un espai que pot arribar a ser productiu, pots treure'n fusta, llana, menjar... amb la cooperació de tothom, i és un espai per aprendre. De fet, gràcies a la gent que va venir de fora, em vaig començar a adonar que no tenia certs coneixements. De nou, la mirada apreciativa del que ve de fora et fa veure la importància que té el territori. Jo m'he apropat a gent gran que no és de la meva família per tenir les converses que no vaig tenir amb els meus. Un dia, recollint flocs de llana que s'havien quedat enredats en un arbust, em vaig adonar que estava seguint els passos del meu pare, ja que també va tenir una mica de bestiar quan es va jubilar; havia muntat una escola de pastors, havia après de molta gent, per tal d'acabar tenint un raconet i viure d'aquesta manera.